

Jämställt Halland

Om bemötande och service i offentlig sektor

Trainee Halland 2013-2014

Ett gott exempel

Skolan i Gnesta

De stora utmaningar som den offentliga sektorn står inför idag kräver personer som tänker i nya banor och kommer fram till nya lösningar.

Jämställt Halland

Om bemötande och service i offentlig sektor

Trainee Halland 2013-2014

Bakgrund

Skola och utbildning är ett av de områden inom den offentliga verksamheten där en jämställdhetsproblematik har uppmärksammats allt mer under senare år. (DEJA, 2009) (Ungdomsstyrelsen, 2013) (Skolverket, 2012) Genom könsuppdelad statistik har det under en längre tid tydliggjorts att pojkar presterar sämre än flickor i skolan och detta blir därmed en viktig fråga att uppmärksamma i kontexten jämställdhet ur ett brukarperspektiv, då skola och utbildning utgör en stor del av den offentliga sektorn och är ett område som alla medborgare går igenom under livet.

I de halländska kommunerna liksom resten av Sveriges kommuner har pojkar sämre måluppfyllelse än flickor. Generellt sett har flickor högre betyg i alla ämnen utom i idrott. Det är också fler flickor än pojkar som får godkända betyg i alla ämnen i årskurs nio och färre pojkar som blir behöriga till gymnasieskolan. (Borås Stad, 2013) Dessvärre visar även trenden att skillnaderna snarare ökar än minskar. 2012 var flickors genomsnittliga meritvärde¹ 224 medan pojkars genomsnitt låg på knappt 200 och differensen mellan pojkar och flickors resultat har ökat de senaste åren. Om man istället ser på andel elever som klarar målen för årskurs nio, de vill säga de som får godkänt betyg i alla ämnen, så var det 2012 19,3 procent av flickorna som inte klarade målen och 25,8 procent av pojkarna. (Borås Stad, 2013) Mönstret är detsamma för kommunerna i Halland. I tabellen nedan ser vi skillnaderna i meritvärde mellan pojkar och flickor i några av de halländska kommunerna.

Betyg årskurs 9, genomsnittligt meritvärde, 2013 (Skolverkets databas för jämförelsetal)

	Falkenberg	Halmstad	Hylte	Varberg	Riket totalt
Flickor	230	224	217	219	224
Pojkar	201	208	194	208	202
Differens	29	15	23	11	22

Men vad beror dessa skillnader på? Enligt Nationella Sekretariatet för genusforskning så beror skolresultat på de villkor för lärande som ges till pojkar och flickor. Variationen i skolprestationer mellan pojkar och flickor kan därför handla om hur lärare och personal på skolor bemöter pojkar och flickor och vilka förväntningar och förhoppningar lärare har på pojkar och flickor. Detta samverkar också med de förväntningar och förhoppningar som eleverna har på sig själva och de könsnormer som pojkar och flickor slussas in i av det omgivande samhället. (Nationella sekretariatet för genusforskning) Sådana normer är bland annat att det finns en mer negativ inställning till skolan bland pojkar, en "antipluggkultur" som innebär att anstränga sig i skolan inte är förenligt med normen kring hur en pojke ska vara. Det är inte samma status för pojkar att vara bra i skolan jämfört med flickor som

¹ Meritvärde beräknas på de 16 bästa ämnesbetygen i elevens slutbetyg.

Jämställt Halland

Om bemötande och service i offentlig sektor

Trainee Halland 2013-2014

generellt är mer prestationsmotiverade vilket istället ofta leder till stress. (Borås Stad, 2013) (Nationella sekretariatet för genusforskning) Detta styrks även av den inom skolvärlden omtalade forskaren John Hattie, som menar att den enskilt viktigaste faktorn för att elever ska lyckas är elevens egna förväntningar. (Sveriges kommuner och landsting, 2011) Men normer och förväntningar hos elever påverkas och understöds av de vuxna som omger dem. Därför är det just en förändring av dessa normer och förväntningar som bör ligga i fokus för en förändring av pojkars skolresultat.

Skillnaderna i skolresultaten bär med sig konsekvenser på olika nivåer. Först och främst är det ett problem för den enskilde individen, då låga eller ofullständiga betyg begränsar valmöjligheter och gör det svårare att etableras på arbetsmarknaden. Men det finns även kopplingar till större och mer övergripande konsekvenser för samhället. Det finns ett starkt samband mellan dåliga skolresultat och sociala problem. (Borås Stad, 2013) För elever som inte påbörjat gymnasiet är risken för att varken arbeta eller studera åtta gånger högre. Låga eller ofullständiga betyg från grundskolan ökar även risken för framtida psykosociala problem som självmordsbeteende, kriminalitet och missbruk. Dessa problem bär en stor kostnad för samhället. Ungdomsarbetslöshet leder till minskade skatteintäkter för kommunerna och ökade kostnader för socialt bistånd. Våld och kriminalitet, där majoriteten av gärningsmännen är män, har även det en hög prislapp för samhället.

Mål

Utifrån bakgrunden ovan tydliggörs behovet av att arbeta för ökad måluppfyllelse för pojkar i skolan samt att öka jämställdheten mellan pojkars och flickors skolprestationer. Detta mål blir viktigt dels för att ökad jämställdhet mellan pojkar och flickor har ett mervärde i sig. En mer jämställd skola leder sannolikt till ett mer jämställt samhälle i övrigt. Dels är målet viktigt ur ett nyttoperspektiv då det finns ett starkt samband mellan låga eller ofullständiga betyg hos pojkar och sociala problem så som arbetslöshet och kriminalitet vilket bär stora kostnader för samhället. Ett bra exempel på hur kommuner och skolor kan arbeta för att förändra normer och förväntningar för att höja pojkars prestationer presenteras nedan, genom ett exempel från Gnesta kommun.

Metod (åtgärder)

Ansatser för att öka jämställdheten i skolan har påbörjats i många kommuner, inte minst i Halmstad som har arbetat aktivt med projektet Alltjämt Halmstad, som har fokuserat på att ge pedagoger och personal inom skolan kunskap och ökad medvetenhet om genus och förståelse för sin egen roll i förmedlandet av dessa värderingar. Här lyfter vi dock ett projekt från Gnesta, som väckt uppmärksamhet och intresse för sina goda och tydliga resultat. I Gnesta kommun påbörjade man 2009 ett projekt för att höja pojkars måluppfyllelse. Arbetet

Jämställt Halland

Om bemötande och service i offentlig sektor

Trainee Halland 2013-2014

har skett både på förvaltningsnivå och på enhetsnivå där en 6-9 skola, Frejaskolan, har fått utgöra ett lärande exempel. Strategin i Gnesta har varit att höja kompetensnivån och starta samtal och förståelse kring jämställdhetsfrågan och kring normer och förväntningar kopplat till genus. För att kunna genomföra analyser och bemöta jämställt krävs kunskap. Både politiker, chefer och personalen har fått ta del av föreläsningar och seminarier inom området. En viktig del i strategin var utbildning i genus, normer och makt. Förståelsen för genus och jämställdhet är grunden för att sedan tänka vidare kring jämlikhet och likabehandling i stort. Det är avgörande att ha inspirerande föreläsare som ger en tankeställare kring mångfaldhetsperspektivet. Detta för att få med alla, både de med mindre kunskap och de med mer. (Gnesta kommun, 2010)

Arbetet i Gnesta har byggt på att cheferna i respektive verksamhet leder processen, med handledning av en jämställdhetsstrateg. För att tydliggöra vad praktiskt jämställdhetsarbete kan vara har de drivit processer, stora och små, parallellt med arbete kring normer, genus och makt och rutiner. Att utgå från könsuppdelad kartläggning/statistik har varit både en utgångspunkt och en styrka. (Gnesta kommun, 2010) Detta är också något som Nationella sekretariatet för genusforskning poängterar. De menar att könsuppdelad statistik ger nödvändig information för att möjliggöra och utveckla jämställdhetstänkandet i skolan. (Nationella sekretariatet för genusforskning)

Det behövs verktyg och hjälp för att ta sig an arbetsmetoder som är genusmedvetna och normkritiska. Därför har varje enhet i Gnesta arbetat med att ta fram konkreta åtgärder för att bryta de mönster som leder till betygsskillnader mellan flickor och pojkar i Frejaskolan. (Gnesta kommun, 2010) Dessutom har det genomförts normkritiskt arbete med eleverna genom både utbildning och workshops, sex- och samlevnadsundervisning har integrerats med andra ämnen och skolan har infört en nolltolerans för killars bråk och kränkningar, där även det som brukar kallas för "på skoj"- bråk har inkluderats. (jämställ.nu, 2013) Barn- och utbildningsförvaltningen i Gnesta har även arbetat fram en hjälpreda, som de kallar för *Värdegruppens hjälpreda för normkritiskt arbete*. Med styrning från jämställdhetsstrategen är hjälpredan framtagen i samarbete med lärarna för att skapa delaktighet och ägarskap. Den innehåller en konkret checklista, saker att tänka på och riktlinjer. (Gnesta kommun, 2010) Hjälpredan blir därmed både ett inspirationsmaterial, verktygslåda och checklista för lärarna på skolan. För att rektor och övrig skollledning ska kunna få en lägesbild av hur arbetet går och fortskrider ska hjälpredan även fyllas i av samtliga klassföreståndare och lämnas in vid läsårsslut.

Totalt kostade projektet i Gnesta cirka 500 000 kronor. Den största kostnaden var föreläsningar. (Gnesta kommun, 2010) Det är dock viktigt att poängtera att den största delen av arbetet och insatserna sker inom ramen för lärarnas ordinarie arbete. Det handlar alltså

Jämställt Halland

Om bemötande och service i offentlig sektor

Trainee Halland 2013-2014

inte om att göra insatser utöver det ordinarie arbetet, utan att göra det ordinarie arbetet på ett annorlunda sätt.

Resultat

Projektet i Gnesta var lyckat. Pojkarna på Frejaskolan låg tidigare under riksnittet i antalet elever som uppfyllde målen i alla ämnen när de slutade nian. 2012 nådde 80 % av pojkarna målen i alla ämnen när de slutade nian, vilket är lika högt som för flickorna och över riksnittet. (jämställ.nu, 2013) Dessutom rapporterades det att 2013 hade gymnasieeleverna som kom från Frejaskolan bäst betyg i länet – så resultatet har även hållit på längre sikt.

Analys av framgångsfaktorer och utvecklingsområden

En stark framgångsfaktor för exemplet i Gnesta har varit att skolorganisationen har utgått från de jämställdhetsproblem som faktiskt finns i deras verksamhet och som tydliggjorts med könsuppdelad statistik och därefter arbetat fram konkreta handlingsverktyg och åtgärder. (Kjäll & Solax Stridh, 2010) Att utgå från nuläget och verkliga problem som pedagoger och skollära ser i sina verksamheter ger också bättre förutsättningar för att arbeta för förändring. Detta ledde fram till insikten att det behövs bra verktyg för att ta sig an arbetsmetoder som är genusmedvetna och normkritiska. Utifrån denna utgångspunkt kunde det tas fram sådana verktyg och arbetsmetoder anpassade till sin verksamhet. Det har även arbetats fram, enligt verksamheten, riktigt bra och verksamma likabehandlingsplaner. Att utgå från verkligheten och även uppmana till en diskussion kring hur personal ute på skolorna upplever problematiken är även något som man i ett liknande projekt i Stockholms Stad poängterar som en viktig framgångsfaktor.

Den starka arbetsgruppen som tillsattes har också varit en framgångsfaktor i detta projekt. I utvärderingen kommer man dock fram till att det i framtiden krävs att arbetet integreras mer i verksamheten för att det ska bli långsiktigt hållbart. (Kjäll & Solax Stridh, 2010) En risk blir annars att det är några engagerade personer som driver arbetet. För största möjliga genomslag bör arbetet integreras så att det på riktigt blir en del av det vardagliga arbetet i skolan och ute i klassrummen.

Det genomfördes många aktiviteter, med både personal och elever som målgrupper i olika sammanhang. Det har bland annat anordnats en studiedag för eleverna (arbetslivsdagen), utbildning i material (Machofabriken) som också testats med elever. Det har arbetats med en särskild elevgrupp med bland annat normkritisk granskning av läroböcker samt ordnats studiedagar för personal och köpts in material. (Kjäll & Solax Stridh, 2010) Att arbeta brett och inkluderande visade sig vara avgörande för att projektet också skulle få genomslag och goda resultat.

Jämställt Halland

Om bemötande och service i offentlig sektor

Trainee Halland 2013-2014

För att arbetet skulle bli lyckat var skolledningens fulla stöd och förståelse för processen ett måste. Rektorerna kommer att ta det formella ansvaret för att jämställdhetsarbetet fortlever. Nästa steg för Gnesta är nu att göra jämställdhetsarbetet till en del av strukturen. För det krävs att organisationen är flexibel och att det finns utrymme att testa nya modeller och teorier. (Kjäll & Solax Stridh, 2010) Då en risk finns i att arbetet inte drivs med samma kraft utan tidigare involverade nyckelpersoner visar än mer på vikten av att inte enbart utbilda elever och personal ute i skolorna utan att också utbilda skolledning och förvaltningsledning så att drivkraften bibehålls och arbetet fortskrider och implementeras även i andra verksamheter.

För att motivera vidare arbete har det varit viktigt att uppnå synbara resultat i projektet, vilket det också blev med den tydliga statistiken om pojkarnas förbättrade betyg. Med hjälp av Gnestas framarbetade material och erfarenheter går det att implementera metoderna i de flesta kommuner och skolor. Det viktigaste är ett engagemang från ledning och personal och då den största delen av arbetet sker inom den ordinarie arbetstiden är också möjligheten för en spridning större.

Gnesta och Frejaskolan är långt ifrån ensamma med att arbeta med jämställdheten i skolan. Bland annat så har Stockholms Stad genomfört ett projekt, jämställdhetsintegrerad skola i världsklass (Stockholm Stad) och Halmstads kommun har genomfört projektet Alltjämt Halmstad inom Program för hållbar jämställdhet. (Halmstad kommun) Valet av projektet i Gnesta har utgått från att det funnits en mycket tydlig strategi och process med goda resultat. Men flera av de framgångsfaktorer från Gnesta går även att finna i liknande projekt, vilket stärker anledningarna att genom konkreta metoder och verktyg satsa på en mer jämställd skola. Inte minst för att bristande måluppfyllelse både kan leda till svårigheter för de pojkar (och flickor) som inte når upp till målen men även kan innebära stora kostnader för samhället och kommunerna ur ett längre tidsperspektiv.

Jämställt Halland

Om bemötande och service i offentlig sektor

Trainee Halland 2013-2014

Litteraturförteckning

Borås Stad. (2013). *Program för hållbar jämställdhet - Smart ekonomi i Borås: Pojkars betyg och priset för utanförskap*. Sveriges kommuner och Landsting.

DEJA. (2009). *Flickor och pojkar i skolan - hur jämställt är det? SOU 2009:64*. Statens Offentliga Utredningar.

Gnesta kommun. (2010). *Program för hållbar jämställdhet Slutrapport Gnesta kommun, Barn- och utbildningsförvaltningen, Kultur- och fritidsförvaltningen*. Sveriges kommuner och landsting.

Gnesta kommun. (2010). *Värdegruppens hjälprea för normkritiskt arbete*.

Halmstad kommun. (u.d.). *Program för hållbar jämställdhet, verksamhetsförbättringar som leder till jämställdhet för medborgaren*.

jämställ.nu (Regissör). (2013). *Jämställd skola i Gnesta* [Film].

Kjäll, J., & Solax Stridh, K. (2010). *Framgångsfaktorer och utvecklingsområden. Rapport till skolverket efter avslutat projekt*. .

Nationella sekretariatet för genusforskning. (u.d.). *Kunskapsöversikt: Könsskillnader i skolprestationer och pojkars utbildning*. Hämtat från Genus.se: www.genus.se den 24 02 2014

Skolverket. (den 08 11 2012). *Större betygsgap mellan flickor och pojkar. Pressmeddelande Skolverket*.

Stockholm Stad. (u.d.). *Jämställdhetsintegrerad skola i världsklass*.

Sveriges kommuner och landsting. (2011). *Synligt lärande: Prestation av en studie om vad som påverkar elevers studieresultat*. Sveriges kommuner och landsting.

Ungdomsstyrelsen. (2013). *Fokus 13: Unga och jämställdhet, Ungdomsstyrelsens skrifter 2013:4*. Ungdomsstyrelsen.